

RADICSEVIC'S VERSEI MAGYAR FORDÍTÁSBAN

Irta: Herceg János

A kor, amelyben Radicsevics élt és alkotott, forradalmi kor volt. De amíg Magyarországon a forradalom nyílt, véres harcban tört ki, Szerbiában a török uralom következtében s az ebből származó politikai felaprózottság miatt csupán az irodalomban és szellemi életben juthatott kifejezésre. A két országnak csak szellemi kapcsolata volt egymással, így történt aztán, hogy a szerb irodalom vezető emberei, mint Ignjátovics Jása, Sztérija Pópovics, Gyura Jaksics, nyílt színvallást tettek a 48-as magyar forradalom mellett. A vajdasági szerb népet Bécs szeke-rébe fogták a ravasz papok, számító kereskedők s a megalkuvó politi-kusok. Ebben a politikai hasadásban a Bécsben élő fiatal Radicsevics nem találhatta meg azt az utat, amely a magyarság szabadságharcához vezetett volna, hiszen nevelése is más volt, környezete is. Bizonyosan ez volt az oka annak, hogy a magyar irodalom is csak későn, a forra-dalom leverése és az abszolutizmus megszűnte után figyelte arra a köl-tői füstökösre, amely akkor már letűnt a szerb irodalom egéről, de tün-döklése még ma is élő valóság a szerb nép lelkében.

Petőfi is halála és a leverte magyar forradalom után lett igazán nagygyá, harcos versei akkor izzottak, amikor a forradalomnak már ha-muja is elszállt s az ő verseivel élte tovább csendesebb életét a magyar romantika másodvirágzása is. Ez a kor, a nyolcvanas évek kora volt az, amely összeért a szerb romantikával s felfedezte magának Radicse- vics Bránkó költészetét.

Nem a kor nagy szellemei fordultak feléje, hiszen nagy szellemek akkor nem is igen voltak, mert megfojtotta őket az abszolutizmus gyil-kos légköre, de Radicsevics Bránkó költészetét számontartotta a Ma-gyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludy Társaság, amely több versét bemutatta s a nagy nivelláló Gyulai Pál, aki Radicsevics Bránkóval élükön a szerb költők fordításainak kiadását lehetővé tette. Így hódított tért a magyar közönség szívében a szerb szellemi megújulás nagy költője, Radicsevics Bránkó.

Legtöbb versét Rohonyi Gyula, a történelemtudós fordította le, aki a Kisfaludy Társaság 44. évkönyvében tette közzé fordításait, de leghí-vebben talán a fiatalon elhunyt becsei Szulik József adta vissza Radi-csevics verseinek szépségét. Szulik a Zomborban megjelent Bácska mun-katársa volt, néhány tankönyvön és értekezésen kívül a szerb költők verseit fordította, s mint maga mondotta azért mert: »a művelt magyar úrjósztály becsmérően néz a szerbre, melyet magánál alacsonyabb kül-túrális szinten állónak tart. Szerény munkálkodással intelligenciánk-nak ezen tévhitét kívánám elmulasztani és bizonyítani, miszerint a szerb poéták művészete minden figyelmet megérdemel.«

Szulik a Bácska 1980 és 1891. évfolyamában adta közre legtöbb Ra-dicsevics fordítását. További munkájában az 1891-ben bekövetkezett ha-lála akadályozta meg.

Utána Dömötör Pál, az akkori idők divatos költője fordította le Ra-dicsevics néhány elegikus természetű versét, így az Idegent, a Napot (Neka sunce) és a Szerencsés bojtárt. Fordításai a Fővárosi Lapokban jelentek meg, majd 1895-ben önálló kötetében, az Őszirozás-ban.

Végül Gyulai Pál támogatásával az O'csó Könyvtár kiadásában (1854—58 sz.) jelentette meg Radicsevics fordításait a híres bácskai nő-

taköltő és megyei bohém, dr. Szászy István. Ezután már csak elszórtan, napilapok hasábjain, így a Pesti Naplóban 1911-ben és vajdasági újságokban jelentek meg Radicsevics versfordítások, melyekhez azonban jelen körülmények között nem lehet hozzájutni.

Onálló ismertetés Radicsevics Bránkó költészetéről magyar nyelven nem látott napvilágot, helyét a szerb irodalomban is csak születése után majdnem száz évvel, 1918-ban állapította meg Osztrojics Tihomir. De valahányszor dunavölgyi népek költészetéről esett szó magyar nyelven, akkor elsőnek Radicsevicsét említették, s a világirodalom áttekintésében úgy Benedek Marcellnál, mint Szerb Antalnál is megtaláljuk Radicsevics Bránkó költészetének rövid ismertetését.

Amikor húsz év előtt Szenteleky Debreczeni József társaságában Bazsalikom címmel a modern szerb költők antológiáját kiadta, Bogdán Popovics gyűjteményére támaszkodott, de a XVIII. század első felében élt költőket kihagyta. Gyűjteménye hiányosságát maga is érezvén a modern szó XX. századi jelentőségére hivatkozik és a következőket írja: »Mikor Bogdán Popovity 1911-ben az újabb szerb lírából összeválogatott s a maga nemében páratlan antológiáját kiadja, 1840-től, Bránkó Radicsevicsstől kezdi a csokorba szedést. Mi azonban nem nyúltunk ilyen messzire vissza, mikor a modern szerb költők antológiájába fogtunk, mert véleményünk szerint a modern jelző nem vonatkozhat lezárt korokra s a mai lélektől távoleső érzelmvilágra. Tény az, hogy az újabb szerb líra Bránkó Radicsevicssel kezd kibontakozni, ő ad először egyéni ízt, csiszoltabb, művészi formát a népköltészetnek.«

Radicsevics Bránkó költészetének ismertetésével mind máig adósak vagyunk. A nyelv tisztulása, fejlődése és a korizlés változása következtében szükséges lenne Radicsevics verseinek újabb, modernebb átültetése is. De amig erre sor kerül be kell érniünk a régiekkel s csupán a költő halálsejtelmében verseitől búcsúzó soraj figyelmeztethetnek azokra a szépségekre, amelyeket még nem vett át a magyar olvasó maradéktalanul Radicsevics költészetéből.

*Ó, verseim, szépek, szegény árvácskám,
Életem nyaráról kedves fiacskáim!*

*Szivárvány is volt már, el is halványult már,
Csillag is tündökölt, aztán letündökölt.
Volt, hogy a napsugár meleget hullatott,
Aztán déli égről a nap is nyugodott.
Eltűnt minden amit néktek adni vágytam,
Apátok elhagy már, rongyos rongyruhában.*

A nagy romantikus szerb költő mostani átértékelésével bizonyára a magyar olvasó is többet kaphat Radicsevicsről, mint eddig.

RADICSEVIC'S BRÁNKÓ:

VERSEK

PETAR PETROVICS NYEGOSNAK

Crna Gora tejszelmének

*Oh, te Crna Gora főpapi vezére,
Ékességünk, népünk büszkesége!
Fehér könyvem hadd nyujtom át néked,
Véremszülte gyermekemet, szépet,
Forró a vér, s a gyermek oly bohó,
Vidám mókára mindig kapható.*